

UNIVERZITET U BEOGRADU
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

Dr Olivera ŠAŠIĆ

PREDAVANJA IZ FIZIKE
za studente Saobraćajnog fakulteta

– IV izdanje –

BEOGRAD
2024.

Dr Olivera Šašić
PREDAVANJA IZ FIZIKE za studente Saobraćajnog fakulteta
IV izdanje

Recenzenti: dr Dragoslav Kuzmanović
dr Jasmina Jovanović

Za izdavača: dr Nebojša Bojović, dekan

Glavni i odgovorni urednik: dr Mirjana Bugarinović

Tehnički urednik: Predrag Knežević

Korice: Predrag S. Zdravković

Izdavač: Univerzitet u Beogradu – Saobraćajni fakultet,
Vojvode Stepe 305; telefon: 011 3976 017;
faks: 011 3096 704; www.sf.bg.ac.rs

Priprema: Izdavačka delatnost Saobraćajnog fakulteta;
telefon: 011 3091 344; idsf@sf.bg.ac.rs;
(skriptarnica) sfknjige@sf.bg.ac.rs

Štampa: DONAT GRAF DOO BEOGRAD,
Vučka Milićevića, 29, 11306 Grocka;
telefon: 011 29 28 265; www.donatgraf.com

Tiraž: 150 primeraka

ISBN 978-86-7395-383-0

Na osnovu odluke Uređivačkog odbora Saobraćajnog fakulteta Univerziteta u Beogradu broj 1044/2 od 29. avgusta 2024. godine, odobrava se za upotrebu u nastavi kao osnovni udžbenik za predmet „Fizika” na osnovnim studijama.

Sadržaj

Predgovor	ii
1 Prvo predavanje	5
2 Drugo predavanje	17
2.1 Uvod: Osnovni pojmovi u kinematici	17
2.2 Položaj materijalne tačke	19
2.3 Brzina materijalne tačke	22
2.4 Ubrzanje materijalne tačke	25
2.5 Translatorno kretanje krutog tela	30
2.6 Kinematika rotacionog (obrotnog) kretanja krutog tela	31
2.7 Ugaoni položaj i ugaoni pomeraj	32
2.8 Ugaona brzina i ugaono ubrzanje	34
2.9 Veza između linijske i ugaone brzine i ubrzanja	35
3 Treće predavanje	39
3.1 Neravnomerno ubrzano pravolinijsko kretanje - izračunavanje brzine i položaja	39
3.2 Ravnomerno ubrzano pravolinijsko kretanje	40
3.3 Ravnomerno pravolinijsko kretanje	41
3.4 Kretanje u gravitacionom polju Zemlje	42
3.5 Neravnomerno i ravnomerno rotaciono kretanje	47
4 Četvrto predavanje	49
4.1 Osnovni pojmovi u dinamici: masa, impuls, sila	49
4.2 Njutnovi zakoni dinamike	53
4.2.1 Prvi Njutnov zakon	53
4.2.2 Drugi Njutnov zakon	54
4.2.3 Treći Njutnov zakon	56

5	Peto predavanje	59
5.1	Gravitaciona sila. Njutnov zakon gravitacije	59
5.2	Normalna sila	64
5.3	Sila trenja i otpora	65
5.4	Sila zatezanja	72
5.5	Elastična sila	73
5.6	Centripetalna sila	75
5.7	Inercijalna sila	76
5.7.1	Inercijalni sistemi reference	76
5.7.2	Neinercijalni sistemi	78
5.7.3	Neinercijalni sistemi - primeri	80
6	Šesto predavanje	85
6.1	Rad	86
6.2	Snaga	89
6.3	Energija	90
6.4	Konzervativne sile	91
6.5	Potencijalna energija	93
6.5.1	Gravitaciona potencijalna energija - referentni nivo energije smešten u beskonačnost ($E_p(r = \infty) = 0$)	94
6.5.2	Gravitaciona potencijalna energija-referentni nivo postavljen na površinu zemlje ($E_p(r = R_z) = 0$)	95
6.5.3	Elastična potencijalna energija	96
6.6	Centar mase	97
6.7	Moment inercije	100
6.8	Moment sile	104
6.9	Rad i snaga kod rotacionog kretanja	108
6.10	Moment impulsa (količine kretanja)	108
7	Sedmo predavanje	111
7.1	Zakon održanja impulsa	111
7.2	Zakon održanja momenta impulsa	113
7.3	Zakon održanja energije	114
7.4	Sudari	117
7.4.1	Apsolutno elastični centralni i čeonni sudar	118
7.4.2	Apsolutno elastičan sudar sa rasejanjem	121
7.4.3	Apsolutno neelastičan sudar	122
8	Osmo predavanje	125
8.1	Linearno harmonijsko oscilovanje	126
8.2	Matematičko klatno	133
8.3	Fizičko klatno	134

8.4	Slobodne i prigušene (amortizovane) oscilacije	135
8.5	Prinudne harmonijske oscilacije	138
9	Deveto predavanje	143
9.1	Hajgensov princip	149
9.2	Uticao sredine na prostiranje talasa. Princip superpozicije talasa	150
9.3	Jednačina progresivnog talasa	151
9.4	Brzina prostiranja talasa u različitim sredinama	154
9.5	Energija, snaga, intenzitet talasa	155
9.6	O fiziološkom osećaju zvuka	157
10	Deseto predavanje	159
10.1	Odbijanje talasa	159
10.2	Prelamanje talasa	163
10.3	Interferencija talasa	165
10.4	Stojeći talasi	167
10.5	Difrakcija talasa	170
10.6	Doplerov efekat za mehaničke talase	171
11	Jedanaesto predavanje	175
11.1	Temperatura	176
11.2	Toplota. Nulti zakon termodinamike	179
11.3	Toplotno širenje čvrstih tela i tečnosti	183
11.4	Gasovi. Braunovo kretanje	185
11.5	Gasni zakoni. Jednačina stanja idealnog gasa	187
11.6	Pritisak. Osnovna jednačina za pritisak	192
11.7	Unutrašnja energija	195
11.8	Realan gas	196
12	Dvanaesto predavanje	197
12.1	Veza između toplote i rada	197
12.2	Prvi zakon termodinamike	201
12.3	Toplota i termodinamički procesi	202
12.4	Povratni i nepovratni procesi	205
12.5	Drugi zakon termodinamike i toplotne mašine	206
12.6	Karnoov ciklus	209
13	Trinaesto predavanje	215
13.1	Osnovni zakoni geometrijske optike	216
13.2	Refleksija (odbijanje) svetlosti na ravnim površima	217
13.3	Prelamanje (refrakcija) na ravnim površima	220
13.4	Totalna unutrašnja refleksija	221

13.5 Disperzija	222
13.6 Odbijanje na sfernim površima. Sferna ogledala	223
13.7 Prelamanje na sfernim površima. Sočiva	227
Literatura	233
Beleška o autoru	235
Registar pojmova - pojmovnik	237

Predgovor

Udžbenik *Predavanja iz fizike za studente Saobraćajnog fakulteta* nastao je kao rezultat mog višegodišnjeg angažovanja u nastavi na ovom fakultetu i napisan je u skladu sa akreditovanim nastavnim planom i programom. Studenti Saobraćajnog fakulteta predmet Fizika pohađaju u prvom semestru studija tokom petnaest radnih nedelja, od kojih su dve nedelje predviđena za proveru znanja putem kolokvijuma. Zbog toga ovaj udžbenik nije podeljen na tematska poglavlja, kako je uobičajeno, već na trinaest predavanja. Ovo bi studentima trebalo da olakša praćenje nastave i pripremanje za časove predavanja i vežbi, na kojima se praktično primenjuje stečeno teorijsko znanje kroz izradu zadataka. Zbirka zadataka je u pripremi i uskoro će na taj način, zajedno sa ovim udžbenikom, biti, po prvi put, kompletirana neophodna literatura za praćenje kursa fizike na Saobraćajnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Kako će se čitalac uveriti, sva predavanja nisu jednaka po obimu, niti po težini izložene materije. To je posledica iskustva rada sa studentima i sagledavanja potrebe da pojedine teme budu detaljnije i strpljivije obrađene, pomoću većeg broja primera i kroz izradu većeg broja zadataka.

Nadam se da će ovaj udžbenik pomoći studentima da lakše razumeju i usvoje najbitnije sadržaje i ohrabrujem ih da svojim pitanjima i primedbama učine da u budućnosti on bude bolji.

Zahvaljujem se recenzentima, prof. dr Jasmini Jovanović i prof. dr Dragoslavu Kuzmanoviću na predlozima, primedbama i podršci pri pisanju ove knjige. Posebnu zahvalnost dugujem prof. Kuzmanoviću čije angažovanje u tehničkoj obradi ovog rukopisa daleko prevazilazi ulogu recenzenta.

Na kraju, zahvalnost dugujem svojoj porodici na strpljenju i razumevanju.

Rad na ovoj knjizi podržan je projektom ON 171037 MPNTR Republike Srbije.